

Metodika XII.

Středověká propaganda

III. Různé tváře propagandy - Geneze pojmu

Úkoly 10.10.

1. Vytváření představ o propagandě, genese pojmu (články na vybrání: *Lippman, public opinion, Bernays; Manipulating public opinion; Guilday, Sacred Congregation; Laswell, Theory of political propaganda; Doob, Psychology/Propaganda; Postman, Propaganda; Paupie, Was versteht man unter ‚öffentlicher Meinung?‘*)

- Vyberte si článek (napište mi který); kdo je autor? O čem píše? Kdy píše?
- Představte nejdůležitější teze v plénu (5-10 min.)
- Představte aspekt, který vás nejvíce zaujal – s čím na opak nesouhlasíte
- Jak souvisí váš článek s všeobecnou tematikou ‚propagandy‘?
- Na kterou dobu se vztahuje?

Úkoly 10.10.

1. Vytváření představ o propagandě, genese pojmu (články na vybrání: *Lippman, public opinion, Bernays; Manipulating public opinion; Guilday, Sacred Congregation; Laswell, Theory of political propaganda; Doob, Psychology/Propaganda; Postman, Propaganda; Paupie, Was versteht man unter ‚öffentlicher Meinung?‘*)

- Vyberte si článek (napište mi který); kdo je autor? O čem píše? Kdy píše?
- Představte nejdůležitější teze v plénu (5-10 min.)
- Představte aspekt, který vás nejvíce zaujal – s čím na opak nesouhlasíte
- Jak souvisí váš článek s všeobecnou tematikou ‚propagandy‘?
- Na kterou dobu se vztahuje?

I. Vznik termínu ‚Propaganda‘ a nejstarší význam

FACULTY
OF ARTS
Masaryk University

*Sacra Congregatio de Propaganda Fide,
Řím, 1622*

Vatikánské „ministerstvo“

- Založeno papežem Řehořem XV. bulou *Inscrutabili Divinae*
- Podpora šíření katolicismu (misie)
- Úprava katolických církevních záležitosti v nekatolických zemích
- Popaganda = Instituce!

„Osoby, které přijaly katolické náboženství a přicházejí do Říma navštívit svatyně, stejně jako vyhnaní biskupové a další duchovní, jsou zde přijímáni a živeni“

„Je zde také tiskárna, kde se tisknou breviáře, misály atd. a rozesílají se na všechna potřebná místa.“

Zedler

Johann Heinrich Zedlers

Grosses vollständiges Universal-Lexicon
aller Wissenschaften und Künste

1731 - 1754

Congregatio de Propaganda Fide, ward vom Gregorio XV. zu Fortpflanzung des Catholischen Glaubens errichtet, und versammelt sich wöchentlich elumahl in Gegenwart des Pabstes in einem besondern Palast, der von gedachtem Gregorio vor diese Congregation aufgeführt worden,

Congregatio

Congregatio

974

Cíl: Nenásilně přesvědčit protějšek o správnosti katolické víry

II. Propaganda v 18. a 19. století

Sacra Congregatio de Propaganda Fide,
Řím, 1622

Propaganda =
ryze církevní
záležitost
(nástroj)

Francouzská
revoluce (1789)

Propaganda = politický nástroj

„*Propager les principes de la vrai liberté*“

Revolucionáři se vidí jako misionáři (*missionaires*), apoštolové (*apotres*) nového politického kréda (*crédo*)

„*při šíření vlastenectví, tedy filantropie, tohoto nového náboženství, které se chystá dobýt vesmír, se zdá, že klub nebo církev jakobínů je povolána ke stejnému prvenství jako římská církev při šíření křesťanství*“ (Camille Desmoulins před klubem Jakobínů, 1791)

= Vznik ‚klubu propagandy‘ (societa, která údajně měla propagovat demokratické zásady na evropské úrovni)

Propaganda do roku 1848

Do roku 1830: Propaganda = Instituce francouzské revoluce, která v současnosti neexistuje (po eliminaci Jakobínského vlivu v Napoleonské době, období restaurace)

Červencová revoluce 1830 (Německo, Polsko, Švýcarsko, Belgie, Itálie) byla pravděpodobně koordinována/propojena s z nějakého tajného klubu propagandy z Francie

Po roce 1830: Propaganda = pozitivně konotovaný termín pro výhody demokratických státních struktur (Francie); založení různých ‚asociací demokratické propagandy‘, na které konzervativní zastánci stavovské společnosti reagují nevraživě:

„*myšlenku propagandy mnozí šíří nejen z opravdového strachu, ale záměrně, aby zaseli semínka nedůvěry mezi knížaty a národy a pak jim pod konkrétní záminkou nastolení klidu připravili dobrou úrodu*“ (leták z bavorských krajských voleb, 1832)

II. Propaganda v 18. a 19. století

FACULTY

Propaganda do roka 1848

Propaganda = Termín propaganda se začal používat k popisu širokého dopadu revolučních představ v politické sféře, tedy hlavně **komunistická propaganda (návod k revoluci)**

„Ale tato propaganda není tou, kterou řídí neviditelná ruka v Paříži, uložená a udržovaná pro případ nouze. Je to spíše propaganda pravdy, zatuchlá, přesvědčivá jako systém absolutismu tváří v tvář bídě národů.“

(Ernst Schüller, Švýcarsko, 1837)

Proměny roku 1848

Propaganda = termín již není spojen pouze s revoluční proměnou společnosti; začíná se podobat dnešnímu významu, tedy přesvědčování o pravdě jisté politické strany, osvojí si ho i konzervativci

„Demokraté nejsou jediní, kteří si osvojili právo dělat propagandu pro své přesvědčení“

Vznik různých proudů

Anarchistická ‚propaganda‘
(1851)

Propaganda činu =
slovem a bajonetem
Vznik představy agitačního
materiálu

**Sociální demokracie:
Agitace, ne propaganda**
(1872)

Propaganda = přesvědšení
široké veřejnosti s pomocí
agitace

**Leninismus:
Agitace doplňuje propagandu**
(1906)

„propagandista je zprostředkovatelem mnoha myšlenek, a to tak mnoha, že jen velmi málo lidí okamžitě přijme všechny tyto myšlenky jako celek. Naproti tomu agitátor, který hovoří o těžké otázce, si vybere příklad, který je všem jeho posluchačům nejznámější a nejzjevnější, a na základě této všem známé skutečnosti zaměří veškeré své úsilí na předání myšlenky "masám“

III. Proměna termínu ve 20. století

Edward Bernays (1891–1995)

Publicista, „otec“ moderního PR
Vynalezl profesi „spin doktora“

Propaganda je pozitivní!
Očkovací kampaně (zde: očkování proti neštovicím, USA, ca. 1910) přinášejí zdravotní prospěch pro všechny a posilují tak demokratické struktury

constitute an invisible government which is the true ruling power of our country. We are governed, our minds are molded, our tastes formed, our ideas suggested, largely by men we have never heard of."

Harold D. Lasswell (1902–1978)

Yale University

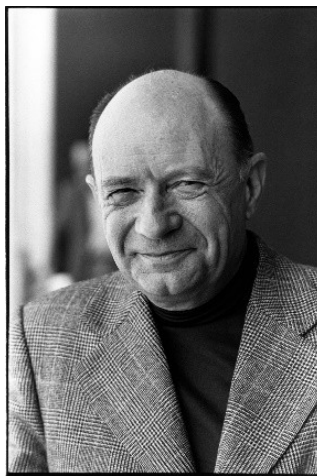

Propaganda je negativní!
Manipuluje lidi a může vést k totalitarismu (zkušenost druhé světové války)

...ádějí **zájmové síly**. Jejich cílem je ...o jednání jiných ...kupin za pomoci **manipulace**. Většina z ...ezené společensko-...
...portiere etc

Jacques Elull (1912–1994)

Sociolog, historik
Propagandes (1965)

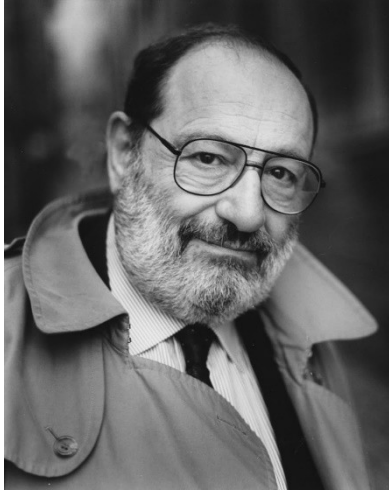
Propaganda cílí na iracionální!
Svádí lidi k bezhlavému jednání (zkušenost 60. let)

...y již není měnit pouze ...ní. Doktrína sice zůstává **element iracionality**. Nejde totiž ...
...**vyburcovat aktéra k** ...
...st ho skrze emoce k mytické

víře v dobro vlastního jednání "

IV. Další vlivy:

Umberto Eco

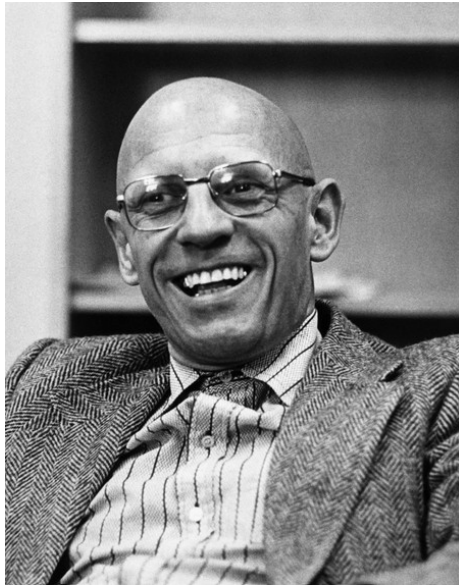
Ferdinand
Saussure
C.S. Peirce

Semiotika: Nauka o znakových systémech a jejím výkladu

„Uctívat kyvadlo tam, kde zrovna je, totiž nestačí, je třeba rozhodovat se pokaždé znova, hledat lepší a lepší bod“

(Foucaultovo kyvadlo, 1988)

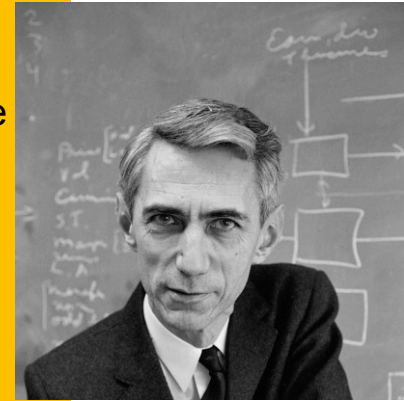
Michel Foucault

Psycholog, sociolog,
historik, filozof

- **Diskurz: Výklad o určitém tématu, specifický pro jisté období**
- vyznačuje se specifickým jazykem v určité oblasti myšlení
- Nástroj a výraz mocenských vztahů

Matematická komunikační teorie:

- Informační obsah zprávy je logaritmická veličina, která udává, kolik informací bylo v dané zprávě přeneseno.
- **Šifrovací systémy:** Jak přenést zprávu tak aby ji nepřítel nepoznal, ačkoli jejich existence není utajena a předpokládá se, že nepřítel má k dispozici jakoukoli speciální technologii k zachycení a zaznamenání vysílaného signálu.

Claude
Shannon

matematik

V. Diskurz o ‚propagandě‘ na časové ose

FACULTY OF ARTS
Masaryk University

Sacra Congregatio de Propaganda Fide, Řím, 1622
Propaganda = Instituce

Francouzská Revoluce: Propaganda se politizuje: „Propaguer la liberté!“

Osvojení pojmu všemi stranami
Stane se celoevropským termínem

Propaganda je instituce se sídlem ve Francii, která pobízí státy k demokratické revoluci

Walter Lippman

Vznik veřejného mínění

Edgar Bernays

Vznik PR

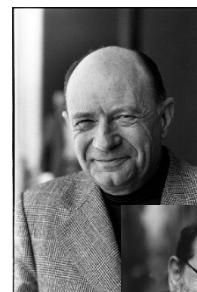
Harold L. Laswell

Negativita Propagandy

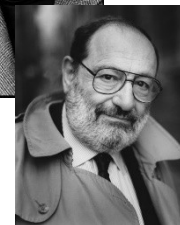
Jacques Elull

‚Propagandes‘ 1965

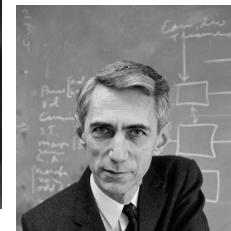
Umberto Eco

Semiotické poznatky ke komunikačním procesům

Claude Shannon

Matematické Principy komunikace

1622

1789

1848

1900

1920

1922

1915

1950

1960

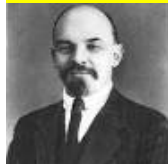
1970

Analogie ke katolické ‚propagandě fidei‘ je chtěná!

Vznik motivu konspiračního ‚klubu‘ zaměřeného na šíření demokratických zásad

Rozštěpení pojmu

- Anarchistický výklad
- Sociální demokracií
- Leninismus

USA: Ku-Klux-Klan „Birth of a Nation“

Válečná propaganda I. světová válka

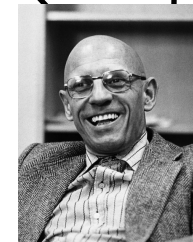
USA: Éra McCarthyho

Josef Goebbels

vývoj „totální propagandy“

Studentské hnutí

Michel Foucault

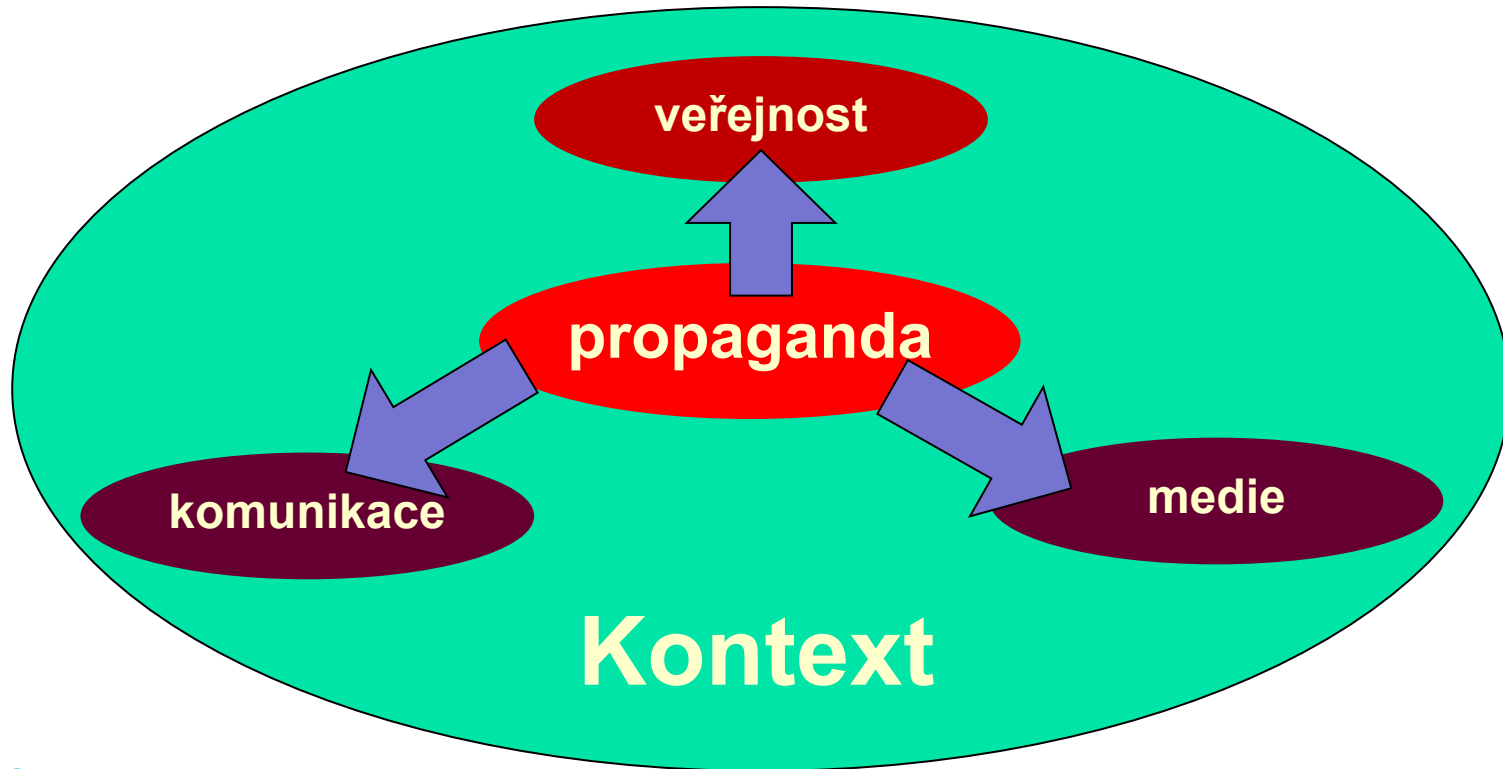
Komunikce a mocenský diskurz

VI. prvky definice pro předmoderní propagandu

«polopaticky»

VI. Pracovní definice pro předmoderní propagandu

Karel Hruza (*1961)
historik
IMAFO (Vídeň)/ FF MU

„Propaganda je propojena s komunikací, publicitou a veřejným míněním v určitém kontextu. Historikovi se jeví v rámci dějin komunikace, tedy jako proces. Ten začíná okolnostmi vzniku obsahu, týká se transportu, distribuce a publika, a sahá až po druhý život propagandy v historiografii“

Ne všechno, se dnes jeví jako propaganda, taky propagandou je!

Jedním z hlavních rysů propagandy je persuasivita:
- způsob, jakým nás autor propagandy chce přesvědčit o jeho pravdě

Úkoly 17.10.

1. Přečtěte si článek od Karla Hružy (,Einleitung: *Propaganda, Öffentlichkeit und Kommunikation im Mittelalter*, S. 9-25)
  - Co je propaganda, co Komunikace, co veřejnost ve středověku?
  - Vyberte si jednu s těchto tří kategorií a prohlubte ji (málá rešerše), představte výsledek v plénu

2. Výzva Urbana II. ke křižácké výpravě (1095)
  - které poznatky z Hružova textu se dají aplikovat na pramen (typ komunikace? Veřejnost?)?
  - Je to propaganda nebo ne?